

גליון מיוחד בנושא

פרשת החודש

לעשרה

דברי אגדה
הלכה למעשה

מעובד מתוך ספרי של האו"ם
רבי דוד גולדשטוק שליט"א

גליון מיוחד
פרשת
החודש

פרשת החודש

פתיחה - שלשה כוונות בקריאת פרשת החודש

בטעם קריאת פרשת החודש כתבו האורחות חיים (ארבע פרשיות א) והר"ן (מגילה כט.), שהוא מפני ראש חודש ניסן שענינו של יום הוא.

אולם רש"י פירש טעם אחר: מפני "ששם פרשת הפסח". ותמהו האחרונים בדבריו: ראשית, הרי שם הפרשה הוא 'פרשת החודש' ולא 'פרשת הפסח' (פרי צדיק החודש א), ועוד, אם הטעם הוא מחמת הפסח, היה צריך להקדים את הקריאה שלושים יום קודם החג (ראש יוסף, מגילה ל:).

ונראה לומר שגם לדעת רש"י טעם קריאת הפרשה הוא מחמת ראש חודש ניסן, וכפי שהיא נקראת 'פרשת החודש', אלא שבא לבאר שתוקפו של חודש ניסן היא מחמת הפסח שחל בו, וזה כוונתו במה שכתב "ששם פרשת הפסח" (והדבר מוכרח בשיטתו, עיין לשונו שם ל: ד"ה ואיזו).

מעתה נראה, כי בקריאת פרשת החודש ישנם שלש כוונות: האחת - משום ראש חודש ניסן, השנייה - מחמת חודש ניסן עצמו, והשלישית - משום קרבן הפסח. וכמו שיתבאר.

המקדש". ופירשו רש"י והרד"ק שבראש חודש ניסן יחנכו את הבית השלישי.

ונמצא שלעתיד לבוא תבוא אותה התעוררות של גילוי שכינה אל תכליתה בבנין בית המקדש השלישי, אליו ינהרו כל הגוים ויאמרו ה' הוא האלהים.

השלישי - שבו נאמרו לישראל דיני ראשי חודשים ודיני הפסח. כמו שכתב רבינו אפרים בפסקיו (קובץ המועדים פסח ב' תת"ל) בטעם קריאת פרשת החודש: "לפי שבראש חודש ניסן נאמרו למשה כל ענין הפסח הגאולה וקידוש החודש". ובכל שנה מתחדש גילוי תורה זה.

הרביעי - שבו קיבלו ישראל על עצמם להקריב קרבן פסח, ונחשב להם כאילו הקריבוהו. כמו שכתב הרוקח (סימן רמב) "שקורין החודש וענין פסחים, לפי שאמר הקב"ה לישראל, הואיל ואתם מתעסקין בהן כאילו הקרבתם הקרבנות".

וביאור דבריו על פי מה שכתב רש"י על הנאמר (שמות יב, כח) "וילכו ויעשו בני ישראל", "וכי כבר עשו הפסח, והלא מראש חודש נאמר להם. אלא כיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם כאילו עשו". ומבואר בספרים (תורה"ל שער הבטחון פ"ד; יד יחזקאל וישב) שאת עיקר השכר מקבל האדם על הבחירה והקבלה לעשות, ולא על העשייה בעצמה.

נמצא שביציאת מצרים הקב"ה החשיב לבני ישראל כאילו הקריבו קרבן הפסח בראש חודש ניסן, ובכל שנה שאנו קוראים פרשת החודש מעלה עלינו הכתוב כאילו הקרבנו קרבן פסח באותה שעה. וזו גם כוונת האורחות חיים (הגדה לה) שביאר "שבו התחילה הגאולה", והיינו בקבלת העבדות והקרבת הקרבן.

והנה בהגדה אמרינו לענין סיפור יציאת מצרים: "כול מראש חודש - תלמוד לומר ביום ההוא, ותמוה, מהי ההוה אמינא שיספרו כבר מתחילת החודש. ולפי דברי

לעבר את השנה הריני משלים עמכם". הרי שאין כאן רק נתינת כוח לישראל, אלא השתמשות בשרביטו של מלך.

סגולתו המיוחדת של ראש חודש ניסן

בארבעה דברים מתייחד ראש חודש ניסן משאר ראשי חודשים:

הראשון - שבו נתגלה הקב"ה במורא שכינה בכל מצרים. כמו שאומרים בהגדה "ובמורא גדול זה גילוי שכינה", ופירש הריטב"א: "שנגלית להם במצרים ביום ראש חודש ניסן, שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים, החודש הזה לכם, ואמרו חז"ל שהקול נשמע בכל ארץ מצרים".

וכבר ידענו שכל הארה שהיתה בעבר מתחדשת בהגיע זמנה בכל שנה, ואם כן, נמצא שבכל ראש חודש ניסן מתעורר ענין גילוי השכינה במורא גדול.

השני - שבו יושלם גילוי השכינה לעתיד בתוכת הבית השלישי לעיני כל העמים. כמו שנאמר בהפטרת הפרשה (יחזקאל יא, מה) "כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶן בֶּן בְּקָר תָּמִים וְחֹטְאֵת אֵת

סגולת ראש חודש שניתן לישראל

הספורנו (סמדר כח, יא) עמד על כך שבלשון התורה ראש חדש מתייחס לישראל כדכתיב 'ראשי חדשיכם', ולא מצינו כן בשבתות ובמועדים, שהרי לא נאמר בשבת 'שבתכם' ובמועדים 'ביום בכוריכם' 'וביום סוכותיכם'. וכמו כן, בנוסח תפילת ראש חודש אומרים: "ראשי חדשים לעמך נתת". ויש להתבונן מה משמעות הדבר שהראש חודש ניתן לישראל.

ביאור הדברים, כי בשונה מהשבת והמועדים שניתנו לישראל כשהם כבר קדושים, הרי שהראש חודש ניתן לישראל לקדשו, והם קובעים את זמנו ומחילים עליו קדושה, ולכן הוא נקרא על שם 'ראשי חדשיכם'. ונתינה זו גדולה כל כך, עד שהם יכולים גם לשנות הטבע על ידי קביעות החודש (ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב).

יתירה מזו מצינו במדרש (שמו"ר טו, ב): "אמר להם הקב"ה לישראל, לשעבר היה בידי, אבל מכאן ואילך הרי מסורה בידכם ברשותכם, ולא עוד אלא אם בקשתם

סיום - האדם מקדש את חודש ניסן בקריאתו, בשני דברים

[א] כתב הלבוש (תרפה, א) שקוראים הפרשה בשבת הסמוכה לראש חודש ניסן, "כדי לקדש חדש ניסן. אבל אין זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש נעשה בעת ראיית הלבנה על ידי בית דין", והעתיק דבריו המשנה ברורה (סק"א).

ויש להקשות על כך שתי קושיות: ראשית, כיון שבית דין מקדשים את החודש בעת הראייה, מהי תוספת הקידוש שאנו מוסיפים בקריאת הפרשה. ועוד, אם אכן יש צורך שנחזק את מעשה הבית דין, אם כן מדוע אנו נוהגים כך רק בראש חודש ניסן ולא גם בשאר חודשי השנה.

[ב] ביאור הדבר הוא, שיש צורך בשני פעולות של קידוש לחודש ניסן, מחמת שיש בו ענין נוסף שאינו קיים בשאר החודשים, וזאת בשני פרטים:

האחד - בעצמותו. כי ראש חודש ניסן הוא ראש גם לחודש ניסן וגם לכל חודשי השנה, וכנגד קידוש החודש עצמו מספיק הקידוש של בית דין כבשאר חודשי השנה, אך כנגד קידוש ה'ראש לשאר חודשי השנה צריך את קריאת הפרשה בבית הכנסת.

השני - בהשפעתו. כי כל יום ויום של חודש ניסן נחשב מיוחד ומקודש, וכמו שכתב הש"ה הק' (ס"פ בא) שמדוקדק בלשון הכתוב "החדש הזה לכם ראש חדשים", ש"כל החודש כולו הוא כמו ראש חודש, ולא כשאר חדשים שראש חודש מקודש ושאר ימי החודש חול, אלא בזה החודש כל יום הוא כמו ראש חודש". והקידוש של כל ימי החודש, נעשה על ידי קריאת הפרשה.

[ג] בסיום הדברים נביא מה שכתב האבודרהם (ד' פרשיות): "קוראים פרשת החודש, להודיע לעם שבשבוע הנכנס יהיה ראש חודש ניסן, ויכינו עצמם לעלות לרגל".

נבון דבר ינצל את הקריאה לכוון גם ענין זה, להכין עצמו במחשבתו לעלות לרגל לכשיבנה בית המקדש בב"א עוד קודם פסח. ועל ידי מחשבתו יזכה שהקב"ה יחשיב לו זאת כאילו עלה, כדאמרינן כלפי קרבן פסח.

מהחמה, ורק כשהיא עומדת כנגד החמה, ואם כדור הארץ מפריד בינה ובין החמה מתבטל אורה.

כיוצא בזה הוא החילוק בין ישראל לעמים, כי העמים מונהגים בהנהגת הטבע, שהיא הנהגה קבועה שאינה משתנה, ואילו ישראל אינם בעלי שפע מעצמם כלל, אלא רק מה שמקבלים בהשגחה פרטית מהקב"ה, וכדברי הספורנו (במדבר כה, יא) "שאינן להם אור כלל מעצמם, זולתי אור האל יתברך בהיותם לרצון. ועל כן נקרא האל יתברך אצל הנביאים 'אור ישראל' כאומרנו (ישעיה י, יז) 'וְהָיָה אִוֹר יִשְׂרָאֵל לְאֵשׁ' (וע"ע דעת תבונת קנה). וכאשר האדמה החומרית מפרידה ביניהם ובין ה' יתברך, חשך אורם.

[ג] אמרו במדרש (בר"ד ו, ג): "דרך ארץ הוא שיהא הגדול מונה לגדול והקטן מונה לקטן. עשו מונה לחמה שהיא גדולה, ויעקב מונה ללבנה שהיא קטנה".

והוסיף המדרש: "כל זמן שאורו של גדול קיים, אין אורו של קטן מתפרסם, שקע אורו של גדול - מתפרסם אורו של קטן; כך כל זמן שאורו של עשו קיים - אין אורו של יעקב מתפרסם, שקע אורו של עשו - מתפרסם אורו של יעקב, כדכתיב 'קומי אורי כי בא אורך'".

והנה, כשם שלא הקטין הקב"ה את הלבנה, אלא אמר לה לך 'הקטיני עצמך', כך גם ישראל אמר להם הקב"ה "חושקני בכס, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני" (חולין פט).

וביאור הדברים, שכאשר משהו אחר מקטין את הדבר, מעתה הוא נעשה בעצמותו קטן, אבל כשהדבר מקטין את עצמו, בו הדבר תלוי, ויכול בכל עת לחזור לגודלו הטבעי. ועל כן נאמר כלפי הלבנה לעתיד (ישעיה ל, כו) "וְהָיָה אִוֹר הַלְבָנָה כְּאִוֹר הַחֲמָה".

[ד] על פי האמור נמצא, שהציווי לישראל למנות מניסן הוא כדי להזכירנו שהנהגת הקב"ה איתנו היא הנהגה ניסית, ולא כשאר העולם הנמצאים תחת הנהגת הטבע.

דבר זה נתחדש לאומה הישראלית בניסי יציאת מצרים. וזהו שכתב הרמב"ן (שמות יב, ב) שמונים אותו ישראל ראשון "כדי שיהיה זה זכרון לנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר".

הרוקח מיושב היטב, כיון שבו ביום נחשב כאילו הקריבו את קרבן הפסח.

לפי זה נתחדש לנו, שכשם שאמרו שלמשנכנס אדר מרבין בשמחה' כך 'משנכנס ניסן מאיר אור הגאולה'.

סגולת חודש ניסן

על מעלתו של חודש ניסן אמרו במדרש (שמ"ד טו, יא): "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בניסן ראש חודש של גאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים, ובו עתידין ליגאל שנאמר 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות'. ובו נולד יצחק ובו נעקד, ובו קיבל יעקב את הברכות, ובו רמז להם לישראל שהוא ראש להם לתשועה שנאמר 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה'".

ועוד אמרו במדרש (שם אות ב): "אמר הקב"ה, הואיל ועשיתי לכם ניסים בחודש הזה, אף אתם עשו אותו ראש חודשים". וכן נרמז בשם החודש, כי בשם 'ניסן' מצויה התיבה נ'ס'.

ההבדל בין הנהגת 'תשרי' להנהגת 'ניסן'

[א] חודש ניסן הוא ראש השנה המיוחד לעם ישראל, ולעומתו חודש תשרי הוא ראש השנה לכל באי עולם. ויש לבאר שורש החילוק ביניהם.

וביאר הגר"י חבר (יד מצרים, ד"ה יכול) ש'תשרי' הוא התחלת סידור העולם בניהוג הטבעי, ו'ניסן' הוא התחלת סידורו למעלה מן הטבע (וכ"כ השפת אמת החודש תרל"ז).

ביאור דבריו, על פי מה שכתב המלבי"ם (שמות יב, ב): "המצריים לא היה אצלם חודשי לבנה כלל, וכל מניינם היה לחמה שהיא ראש עבודתם, ואצל ישראל היה המנהג מימות אדם הראשון לחשב חודשי לבנה, ומכל מקום היו חושבים את תשרי לראשון, כי אז נברא העולם, ואז הוא ראש השנה - ובאותה שעה נצטוו ישראל למנות מחודש ניסן, זכר ליציאת מצרים, כי מאז התחילה אצלם ההנהגה ההשגחית שהיא מעולה מהנהגת הטבע התלויה בקריאת העולם".

[ב] והנה, ההבדל בין החמה ללבנה הוא שהחמה קבועה באורה והנהגתה, ואילו ללבנה אין קביעות אלא עולה ויורדת, וזאת מחמת שאין לה אור עצמי אלא רק מה שמקבלת

לעילוי נשמת אבי מורי הכ"מ
הר"ר יוסף יעקב בהר"ר אריה ליב גולדשטוף זצ"ל
נלב"ע ב"א טבת תשצ"ו

איש ישר דרך, מתמיד בתורתו, מתבטל בכיטול גמור לרבותיו, עבד את ה' בצניעות, ועולה לא נמצא בשפתו

להנצחות ולקבלת הגליון במייל
L0527114615@gmail.com